

שבט התשע"א

בס"ד

מעמד הר סיני

לפרשת יתרו (ע"פ שעור מאת הרב תמיר גרנות)

בשיעורנו זה נעיין במעמדן של עשרת הדיברות בתוך המסגרת הכוללת של התגלות ה' בסיני, לפי פשוטן של המקראות.

עיון במהלך הדברים מאז הגיע עם ישראל להר סיני, כפי שמתואר בפרקים י"ט, כ, כ"א וכ"ד, מגלה מספר קשיים מהותיים בנוגע להבנת תפקידן ומעמדן של הדיברות.

(מובן שגם התיאור של מעמד הר סיני בספר דברים מפרק ד' ואילך משמעותי לענייננו ויש להתייחס לאמור שם, אך אנו נימנע מ'ערוך פרשיות' ונעסוק בלימוד הדברים על פי האמור בספר שמות בלבד. את הנאמר בספר דברים נזכיר רק כאשר יהיה צורך בכך לענייננו).

הכותרת לעשרת הדיברות היא: - **מקור 1** -
(א) **וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר.**
כלומר - עשרת הדיברות נאמרות מפי ה'.

אולם, לא מצויין למי הן נאמרו - מי הוא השומע את דבר ה'?
הדעה המקובלת היא שה' דיבר לכל העם, אך אין הדבר מפורש בפסוק.

יתרה מזאת: ישנם כמה פסוקים שיכולים להצביע על הבנת שונה, לפיה עיקר ההתגלות אינה אל העם:
א. לפני הבאת הדיברות בכתוב, כאשר מסביר ה' למשה את מטרת ההתגלות בסיני הוא אומר לו:

4. שמות י"ט
(ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם...

לפי פסוק זה, מטרת ההתגלות היא האמנת נבואת משה על ידי כך שהעם ישמע את ה' מדבר אל משה.

אין כאן הצהרה על כוונת ה' לדבר עם העם, וגם אין בכך צורך לפי מהות המעמד:

אם המטרה היא להאמין בנבואת משה, די בכך שהעם ידע כי ה' דיבר עם משה, ואין צורך בהתגלות ישירה של ה' אל העם.

ב. לאחר סיום הדיברות נאמר:

5. שמות כ'

(טו) וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן... ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות.

א. פתיחה: למי נאמרו עשרת הדיברות?

במרכז פרשת יתרו עומדות עשרת הדיברות (כ: ב-יד).

1. שמות פרק כ' - עשרת הדיברות

(א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר: (ב) אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: (ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: (ד) לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ: (ה) לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי: (ו) ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: (ז) לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר ישא את שמו לשוא: (ח) זכור את יום השבת לקדשו: (ט) ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: (י) ויום השביעי שבת ליהוה אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ועבדך ועמיתך ובהמתך וגרן אשר בשעריך: (יא) כי ששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על פן ברכ יהוה את יום השבת ויקדשהו: (יב) כבוד את אביך ואת אמך למען יארכו וימך על האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך: (יג) לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר: (יד) לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך:

הדיון במעמדן של הדיברות ובמסורות לגביהן הוא רב ימים ורב חשיבות.

בימי חז"ל היה בו מטען מיוחד בגלל "כפירת המינים", דהיינו ביטול המצוות אצל כיתות הנוצרים והעמדת עשרת הדיברות כבסיס של הברית החדשה, ובשל כך הורו חז"ל למעט בתפקידן של הדיברות בתפילה ובטקסים דתיים אחרים:

2. מסכת ברכות יב.

וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים אמר רב יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי רבי נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בר חנה סבר למקבעינהו בסורא אמר ליה רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמרימר סבר למקבעינהו בנהרדעא אמר ליה רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין:

3. רש"י

בקשו - לקבוע עשרת הדברות בקריאת שמע:

מפני תרעומת המינין - שלא יאמרו לעמי הארץ אין שאר תורה אמת.

אך כאן, בפרשת יתרו, אין לכך רמז.

ג. מעט לפני עשרת הדיברות (יט:יט) מתארת התורה את המעמד כך:

9. שמות י"ט

(יט) משה ידבר והאלוקים יעננו בקול.

המדבר הוא משה, ואין תיאור של ה' כמדבר לעם.

אמנם משמעות הביטוי "יעננו בקול" איננה מחוורת, אך נראה שבכל מקרה אין משמעותו דיבור כפשוטו, שהרי אז לא הייתה התורה מציגה רק את משה כמדבר.

נחזור לטענה העיקרית כנגד דברי חז"ל, והיא שאין נראה מהכתובים שה' דיבר אל עם העם באופן ישיר.

טענה זו מתחזקת מן האמור להלן:

10. שמות כ"ד

(ג) וַיְבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לְעַם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמְשָׁפְטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה.

נאמר כאן שמשה מספר לעם על שני תחומים:

1. "דברי ה'".
2. "המשפטים".

"המשפטים" הם ודאי ההלכות של פרשת משפטים, החל מפרק כ"א ואילך, אך מהם "דברי ה'?"

לכאורה, הכוונה היא לדברי הכתוב בכותרת לעשרת הדיברות "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר", כלומר "דברי ה'" הם הדיברות.

ונלמד מן המפורש אל הסתום:

ה"משפטים" ודאי נאמרו למשה לבדו:

11. שמות כ' – כ"א

פרק כ': (יח) וַיַּעֲמֵד הָעָם מִרְחֹק וּמֹשֶׁה נֹגֵשׂ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים: (יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... (כ) לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף... (כא) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי... (כב) וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי... (כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי... פרק כ': (א) וְאֵלֶּה הַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

כלומר משה נצטוו לספר לעם את המשפטים שהוא שמע מפי ה' לבדו.

התורה מספרת לנו שמשה עשה כן בפסוק שציטטנו לעיל:

-מקור 10 – (פרק כ"ד, ג')

"וַיְבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לְעַם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמְשָׁפְטִים,"

וכפי שאת "המשפטים" משה שמע לבדו ולאחר מכן מסר אותם לשאר העם, כך גם לגבי "דברי ה'", דהיינו עשרת הדיברות.

נוסף על כל אלה, גם עמימותה של כותרת הדיברות כשלעצמה אומרת דרשני:

בכל מקום בתורה בו מוזכר שה' דיבר נאמר גם למי הוא דיבר, ואילו כאן נאמר רק באופן סתמי שה' דיבר:

"וידבר אלוקים את כל הדברים האלה".

כדי להבין את מהלך העניינים ננסה להציע השערה על התפתחות הדברים, ולאורה לקרוא את הפסוקים.

אם אכן ה' מסר את עשרת הדיברות לכל העם אזי דברי העם נראים תמוהים, שכן הם מזכירים קולות וברקים וכדומה, אך לא מזכירים כלל שה' דיבר עימם, חווייה מפחידה ביותר ללא ספק.

ועוד: אם ה' כבר דיבר איתם הרי או שהיו מתים, או שאין להם ממה לפחד.

נראה כאילו העם חושש שמא ה' ידבר איתו בהמשך, ודבר זה טרם קרה.

ב. תירוץ חז"ל לבעיה – "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס"

חז"ל נענו, כנראה, לקושי זה, ופירשו כי בקשת העם באה אחרי שתי הדיברות הראשונות:

6. מסכת מכות כד.

"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס".

תירוצם של חז"ל מבוסס על שינוי הסגנון בתוך עשרת הדיברות:

שתי הדיברות הראשונות נאמרו בגוף ראשון:

"אנכי ה'", "אשר הוצאתיך" (כ:ב), "לא יהיה לך אלוקים אחרים על פני" (ג'): ועוד, ומכאן שלפנינו דיבור ישיר של ה'.

לעומת זאת, שמונת הדיברות האחרונות נאמרו בגוף שלישי נסתר:

"לא תשא את שם ה' אלוקיך" (ז'), "כי ששת ימים עשה ה'" (י"א), "על האדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך" (י"ב) ועוד.

כלומר - הן בודאי אינן נאמרות מפי ה' אלא על ידי משה.

חז"ל הבינו שיש בכך בנין אב לכל התורה, וכשם שאת שמונה הדיברות שמע העם מפי משה, אף על פי שהן ניתנו בהר סיני, כך גם כך את שאר התורה שמע העם מפי משה.

בכך מתרצים חז"ל את השאלות ששאלנו לעיל:

אחרי שתי הדיברות הראשונות, אותם באמת שמע העם מפי ה', נרתע העם, ואז נענה משה לבקשתם והמשיך את שאר הדיברות.

הקושי בדברי חז"ל:

אף שהסבר זה מיישב יפה את שינוי הסגנון בעשרת הדיברות, אין הוא מניח את הדעת מכמה סיבות:

א. עשרת הדיברות באות ביחידה אחת שלמה, ואין כל עדות בכתוב שאמירתן נקטעה בשלב כלשהו.

ב. תשובת משה אינה מעידה על קבלת בקשת העם:

7. שמות כ'

(יז) ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם..

לפי חז"ל, תשובה זו נמצאת כרונולוגית אחרי שתי הדיברות הראשונות.

אולם, אם כך היה צריך להאמר שמשה קיבל את בקשתם ומעתה ידבר הוא ולא ה'.

כך אמנם נאמר בספר דברים:

8. דברים ה'

(כו) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: (כח) ואתה פה עמדי עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה:

דומה שיש לקרוא את הפסוקים כך :
רצון ה' היה לדבר עם העם בפנים, אך יראת העם גרמה
לכך שמשה יעמוד בין ה' לבין העם.

נראה שיש גם משמעות פיזית להעמדת משה בתווך :
משמעות הביטוי "**פנים בפנים**" היא קירבה, אך אם משה
תיווך נראה שרק עימו דיבר ה' **פנים בפנים בקירבה**, ואילו
העם עמד מרחוק.

מסתבר גם שמה רבנו מתכוון בתיאור הכפול בשני הפסוקים
להביע את הרעיון שאף שלמעשה העם היה רחוק ולא זכה
לגילוי פנים בפנים, הרי שההתגלות נחשבת **כאילו** הייתה פנים
בפנים.

כלומר, מבחינה מהותית הזכרון שלנו יכול לתאר את
ההתגלות של ה' בסיני כהתגלות לכל העם, אף שעובדתית לא
יצאה כוונה זו אל הפועל.

פס' ה' מסיים במילה "**לאמר**", שהיא כותרת של עשרת
הדיברות שיימנו מיד, ואפשר שהיא חתימה של המילים בפס'
:ד'
"**פנים בפנים דבר ה' עמכם...לאמר**" : אנכי...".

אם אכן כך, פסוק ה' צריך להיקרא בסוגריים.

כך או כך, לפי פסוקים אלו עשרת הדיברות נאמרו לאחר
שהעם הביע את חששו, ומשה תיווך בין דבר ה' לעם.
כלומר, לפי הבנה זו ברור שהעם לא שמע אף חלק של
עשרת הדיברות, ו**כולם נאמרו בתיווכו של משה**.

(אולם, בהמשך התיאור בדברים משמע שבקשת העם באה רק לאחר
דברי ה' (עיין דברים ה: יט-כד). בפירוש פסוקים אלה יש להאריך
במקומם, וכאן הסתפקתי באפשרות הפרשנית שנקטנו לטובת פירוש
ספר שמות).

סדר האירועים בספר שמות

לאור ביאורו של ספר דברים ננסה להציע את סדר האירועים
בספר שמות, מתוך הנחה שהמקראות אינם משקפים בהכרח
את הסדר הכרונולוגי.

לעניות דעתי, הסדר הכרונולוגי של הפסוקים הוא יט: יט,
כ: טו-יח, כ: א-ד, וכך יש לקראם :

14. הסדר הכרונולוגי של הפסוקים - לפי הרב תמיר גרנות
ויהי קול השפָּר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד מִשֶּׁה דָּבַר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ
בְּקוֹל:

וְכָל הָעָם רֹאִים אֵת הַקּוֹל וְאֵת הַלַּפִּיד וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת
הַקָּר עֲשׂוֹן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:

וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל דַּבֵּר עִמָּנוּ
אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוּת אֶתְכֶם בְּאֵ
הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחַטָּאוּ:

וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל הָעֲרֹפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים:
וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר: אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עַבְדִּים...

סידור הפסוקים בדרך זו נתמך מן האמור בספר דברים, בו
חשש העם היה עוד לפני עשרת הדיברות :

אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְהַגִּיד לְכֶם אֵת דְּבַר ה' כִּי
יִרְאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר:

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם... - מקור 13 -

(ח: ה-ו).

**ג. הסדר הכרונולוגי של הפרשייה - מעמד הר סיני על פי ספר
דברים**

כמבוא להצעה, נצביע על סתירה מהותית הקיימת בפסוקים
ביחס להתנהגות העם :

בפרק י"ט ה' שולח את משה שלוש פעמים להזהיר את העם
לבל יתקרב אל ההר, פן יפגע:

12. שמות פרק י"ט

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כִּד הָעֵד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל יְהוָה
לְרֹאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב: (כב) וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּשְׂשִׁים אֶל יְהוָה
יִתְקַדְּשׁוּ פֶן יִפְרָץ בָּהֶם יְהוָה:

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינַי כִּי
אֶתָּה הָעֹדֵתָ בְּנוֹ לֵאמֹר הִגִּבַּל אֶת הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:

(כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה לְךָ כִּד וְעֲלִיתָ אֶתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים
וְהָעָם אֶל יְהְרָסוּ לַעֲלֹת אֶל יְהוָה פֶּן יִפְרָץ בָּם: .

נראה כי חששו של הקב"ה הוא בעיקר שהעם "**יהרסו**", כלומר
יתקרבו אל השכינה יותר מידי.

התגלות ה' מעוררת במקרה הטוב רגשות של קירבה ודבקות,
ולמצער - סקרנות ומתח, ובכל אופן היא גורמת לעם לרצות
להתקרב.

גם כאשר משה ממאן לרדת ולהזיח את העם לאחר שה' אומר
לו לעשות כן בפעם השנייה (כ"א-כ"ב), בטענה שהעם לא יעלה
כיון שהוא כבר הוזהר על כך (כ"ג), מתעקש ה' לשלוח אותו
להזהיר שוב את העם (כ"ד).

חשש זה אינו מתיישב עם המתואר בפסוקים שאחרי
הדיברות:

"וכל העם רואים את הקולות...וירא העם וינעו ויעמדו
מרחק..." (ט"ו-ט"ז): - מקור 5 -

תגובת העם מוכיחה שהבעיה העיקרית היא דווקא יראה,
המופיעה כפחד קיומי של ממש ורתיעה מקרבת מה', ולא
אהבה, הגורמת להם לרצות להרוס אל הקודש.

חששו של ה', אם כן, איננו מובן.

ננסה למצוא פתח לתשובה בפסוקים המקבילים בדברי משה
רבנו בספר דברים, בתיאור מעמד הר סיני:

13. דברים פרק ה'

(א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֵת
הַחֻקִּים וְאֵת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹתָם:

(ב) ה' אֱלֹהֵינוּ בְּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחָרֵב:

(ג) לֹא אֵת אֲבֹתֵינוּ בְּרַת ה' אֵת הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנַחְנוּ
אֵלֶּה פֶּה הַיּוֹם בְּלִנּוּ תַיִים:

(ד) פְּנִים בְּפָנִים דָּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

(ה) אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְהַגִּיד לְכֶם אֵת דְּבַר ה'
כִּי יִרְאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר:

(ו) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת
עַבְדִּים...

נתמקד בפסוקים ד'-ה', החשובים לענייננו.

משה רוצה להעביר לדור הבנים את הזכרון היסודי של
ההתגלות, שהייתה לא על ידי מתווך, אלא פנים בפנים.

אולם, דבריו האחרונים סותרים את הראשונים :

בפסוק ד' משה קובע שה' דיבר **פנים בפנים** אל העם,

ואילו בפסוק ה' הוא מספר שהוא תיווך בין ה' ובין העם;
הפסוקים נראים כמכחישים זה את זה.

בספר דברים משיג משה רבנו את אותה התכלית על ידי השימוש בתיאורים סמוכים הסותרים זה את זה (ה: ד-ה).

הקושי בדברינו

הסבר נוסף לבעיה זו הוא שכתובת חששות העם לפני עשרת הדיברות הייתה הופכת את הכתוב לחסר מובן, שהרי אי אפשר לומר שה' ביקש להזהיר את העם שלא יעלה להר ואף שלח את משה במיוחד לשם כך, אם העם ברח באותה שעה מן ההר בשל חששותיו.

הצבת הדיברות באמצע (בין דברי ה' למשה להזהיר את העם לבין חששות העם) יוצרת ריחוק שהופך את המסופר לאפשרי.

אולם, שאלה זו עדיין מציקה:

הנאמר ביט: כ-כה על אזהרת ה' את העם על ידי משה שלא לעלות אל ההר אינו מתיישב בסדר הפסוקים, ואינו מתיישב עם פירושו.

כדי לתרץ בעיה זו יש לתת את הדעת על מימד פרשני נוסף שעדיין לא נתנו דעתנו עליו:

ג. התגלות בשם ה' והתגלות השם אלוקים שתי בחינות במעמד הר סיני

פרק י"ט כולו כתוב בשם ה', שם הויה (ידוד):

16. שמות י"ט

(ח) וַיַּעַנּוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשֵּׁה אֵת דְּבַרֵי הָעָם אֶל ה': (ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעֶנְן וּבְעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְדָּךְ וְגַם בְּדַבְרֵי לַעֲוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֵת דְּבַרֵי הָעָם אֶל ה': (י) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקַדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שַׂמְלֹתָם: (יא) וְהָיוּ נִכְנָיִם לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרַד ה' לַעֲיִנֵי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי: ...

(כ) וַיִּכַּד ה' עַל הַר סִינַי אֶל רֹאשׁ הַהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הַהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: (כא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כִּד הַעַד בְּעֵס פֶּן יִהְיֶה אֶל ה' לְרָאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רָב: (כב) וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּשְׁשִׁים אֶל ה' תִּקְדְּשׁוּ פֶן יִפְרָץ בָּהֶם ה':

למשל - "כל אשר דבר ה' נעשה" (ח'), "ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא..." (ט'), "וירד ה' על הר סיני" (כ'). ועוד.

לעומת זאת, פרק כ', החל מפסוק א' ועד פסוק י"ח, משתמש בשם אלוקים (לפני ואחרי עשרת הדיברות):

17. שמות כ'

(א) וַיִּדְבֶּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר:

(עשרת הדיברות)

(טו) וְכָל הָעָם רֹאִים אֵת הַקּוֹלֹת וְאֵת הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת הַהָר עֹשֵׂן וַיִּכָּרָא הָעָם וַיַּעֲמֵדוּ מִרְחֹק: (טז) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה נְאֻם דְּבַר עַמְּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת: (יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּיכָאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוּת אֲתִכֶּם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעָבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחְטְאוּ: (יח) וַיַּעֲמֵד הָעָם מִרְחֹק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים:

שינוי בשימוש בשמותיו של הקב"ה מעיד פעמים רבות על כך שהתורה מתייחסת לאותו עניין בבחינות שונות, ואף מספרת אותו סיפור משתי נקודות מבט.

כלומר: מדובר בשני תיאורים מקבילים של אירוע אחד, משתי פרספקטיבות.

וכך היא ההקבלה בין שמות לבין דברים:

15. ההקבלה בין שמות לבין דברים

דברים ה: ה:	שמות כ: טו-יח
אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר ה'	ומשה נגש אל הערפל (י"ח)
כי יראתם מפני האש ולא עליתם בהר לאמר	אל תיראו (ט"ז) ויעמוד העם מרחוק (י"ח)

כלומר, חשש העם הובע לפני עשרת הדיברות, כפי שנאמר בספר דברים, ולא כפי שניתן להבין מספר שמות.

א. אנו מקבלים את התיאור של ספר דברים ומבארים בצורה שונה את האמור בספר שמות, ולא עושים את ההפך (דהיינו - לקבל את התיאור של ספר שמות ולבאר בצורה שונה את האמור בספר דברים) כיון שהתיאור בשמות בעייתי, כפי שהראינו בתחילת השיעור, ועל ידי ביאור שמות לאור האמור בדברים אנו פותרים את הקשיים בשמות.

ב. גם בספר דברים קיים קושי בפסוקים, כפי שהסברנו לעיל (הסתירה בין ה: ד לבין ה: ה), ולקמן נסביר קושי זה).

קריאה כפולה של הפסוקים

קצת ניתן להסביר את עמימות הפסוקים לגבי שתי נקודות:

א. בכותרת של עשרת הדיברות ("וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר") - למי דיבר ה'?

ב. בתשובתו של משה לבקשת העם כי ה' ידבר אל משה בלבד - האם משה קיבל את בקשת העם?

האם רק פייס אותם בדברים?
נראה כי התורה רוצה לומר שמבחינה מהותית עשרת הדיברות אכן נאמרו במעמד הר סיני באזני כל העם;

אולם מבחינה עובדתית זה לא קרה, שהרי העם חשש ונעמד מרחוק.

העמימות מאפשרת לנו לקבל את שני הדברים יחד:

מבחינה מהותית - הדברים נאמרו לעם

(ושבו: זהו רושם שנוצר מרצף הקריאה, אך לא נאמר כך במפורש)

אך למעשה - העם ירא, ולכן ה' דיבר רק למשה.

(חלוקת חז"ל בין שתי הדיברות הראשונות לבין האחרות, אף שאינה מתיישבת עם קריאה פשוטה של הפסוקים, מבטאת יפה מבחינה רעיונית את הנאמר כאן.

ה' אמנם דיבר - אך מעט מאוד, אולי המינימום ההכרחי לאימות ההתגלות.

אותו מעט מכיל, לפי חז"ל, את גילוי ה"אנכי" ואת משפט השלילה הנגזר ממנו "לא יהיה לך אלוקים אחרים על פני" ותו לא.

כל מה שאיננו מתחייב מעצם ההתגלות נאמר רק למשה, גם על פי פירושה של חז"ל).

באותו אופן יש להסביר גם את הסדר המוזר של הפסוקים: אם אכן בקשת העם "דבר אתה עמנו" קודמת מבחינה כרונולוגית לדיברות, מדוע היא מובאת לאחריהן?

יש לומר שגם כאן הכוונה היא להותיר מקום לקריאה אפשרית של מהלך העניינים כאילו שהדיברות נאמרו על ידי ה' לכל העם,

שהרי אילו באו הפסוקים במקומם הכרונולוגי, לפני הדיברות, אי אפשר היה לפרש שכל העם שמע את דברי ה'.

(בהמשך הפסוק מופיעות עשרת הדיברות, אך לפי הצעתנו סדר הפסוקים איננו משקף את הסדר הכרונולוגי).

כלומר:

העם שמע מפי משה את מה שציווהו ה', ומשה עלה בחזרה לשמוע את דברי ה' אליו, שכנראה כבר אינם נאמרים בקולות וברקים אלא בערפל (ומכאן מתחזק החשש שיהרסו אל ה').

ה' מיד אומר למשה:

19. שמות כ'

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: (כ) לֹא תַעֲשׂוּן אֶתִּי אֱלֹהִי כְּסָף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם..

פסוקים אלו אינם מתייחסים לעשרת הדיברות, אלא למה שנאמר לפני כן: "משה ידבר והאלוקים יענו בקול" (יט:ט).

[על פי שיטה זו מובן מדוע יש צורך לצוות את העם על איסורי עשיית אלילי כסף וזהב, שהרי לפי סדר הקריאה הרגיל ציווי זה כופל באופן מיותר את הדיבר: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה" (כ:ד)].

לאחר מכן נאמרות עשרת הדיברות למשה בלבד.

אולם, לאחר שנוכח העם לדעת שה' מדבר עם משה, כל מה שסיפר משה לעם לאחר מכן ייחשב כדבר ה' לעם.

נדגיש שוב:

לפי קריאה זו של הנאמר בשם ה' בלבד, החשש העיקרי הוא מפני עליות העם אחרי שמסתיים עיקר המעמד בו "משה ידבר והאלוקים יענו בקול", והמעמד אינו כולל כלל את עשרת הדיברות.

[א. לפי הנאמר כאן יש להסביר את הפסוק כד: ג - "ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים". לפי דברינו לעיל, בפרק ב' של השיעור, "המשפטים" הם דיני פרשת משפטים, ו"דברי ה'" הם עשרת הדיברות, אך לפי דברינו כאן הכוונה איננה לעשרת הדיברות, ואם כן - מהם "דברי ה'?" אין כאן המקום להרחיב בשאלה זו, ורק נרמז שיש לעיין במה שמספרת התורה בשמות ל"ד, לאחר כריתת הברית השנייה שבאה בעקבות סליחת ה' לעם. לפי הפשט כאן המונח "דברי ה'" יכול להתייחס לפסקאות שאינן עוסקות במשפט, שהן הפסקה הראשונה והפסקאות האחרונות של ספר הברית הכולל את כ', י"ט-כ"ג, ואת הפרקים כא-כג.
ב. סדור הפסוקים בדרך זו איננו מתאים להצעתנו לעיל; הצעה זו מתאימה לשם אלוקים, כפי שנבאר מייד].

אם נקרא את ההמשך של הפסוק יט:ט לפי הפסוקים הכתובים בשם אלוקים (כ:טו-יח), תצטייר תמונה שונה: לאחר שהעם ראה את הקולות והלפידים, הוא נרתע ולא רצה שה' ידבר עמם באופן ישיר.

הביסוס לחשש הוא דברי ה' "ועתה אם שמעו תשמעו בקולי" (יט:ה), מהם ניתן להבין שה' ידבר אליהם באופן ישיר.

משה הבין לליבם והרגיע אותם, והעם נרתע לאחוריו ונעמד מרחוק, (כ:יח).

לאחר מכן משה ניגש אל הערפל, ואז דיבר ה' עימו את עשרת הדיברות.

לפי שיטה זו אמנם עשרת הדיברות נאמרו באותו מעמד, אך לא באזני העם אלא באזני משה.

(כך למשל בבריאת העולם, בה פרק א' מתאר תיאור אחד של הבריאה, בשם אלוקים, ופרק ב' מתאר תיאור שני, בשם ידוד).

נראה כי גם בפרשתנו מתואר סיפור הכולל בתוכו שני מהלכים שונים ומקבילים. שתי הבחינות באות לידי ביטוי בתחילתו של פרק י"ט בפסוק ה', בו מצהיר ה' על שתי מטרות בנוגע למעמד הר סיני:

(בעז"ה נזכה בעתיד לבאר איך הבחינות השונות באות לידי ביטוי בנפרד בדברי ה' למשה; כעת נקרא את הבחינות השונות יחד עד לפסוק י"ט).

18. שמות י"ט

(ה) וְעַתָּה אִם שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִישַׁרְתֶּם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ:

כינון הברית בינו לבין העם, בתנאי ש"ושמרתם את בריתי". חלק זה של ההצהרה שייך לשם אלוקים.

[מפני שיסודו של רעיון הברית, שבה ה' נהיה לאלוים לעם ישראל והיא המחייבת מצוות, הוא בברית המילה, האמורה בשם אלוים (בראשית יז:א-יד)].

התגלות למשה על מנת שישמע זאת העם ויאמין בנבואתו, כיון שעל ידה תינתן התורה, ועל כך נאמר "ועתה אם שמעו תשמעו בקולי". חלק זה של ההצהרה שייך לשם ה'.

לפני ההתגלות מופיעים מצוות הגבלה וחרדת העם:

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הָיוּ נִכְנָסִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל תִּגְשׁוּ אֶל אִשָּׁה: (טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיַת הַבְּקָר וַיְהִי קוֹלֹת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל הַקָּר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:

בפס' י"ח מתוארת התגלות ה':

(יח) וְהָרַסִינִי עֵשׂוֹן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשׂוֹן כְּעֵשׂוֹן הַכַּבָּשׂוֹן וַיַּחֲרֹד כָּל הַקָּר מְאֹד: (יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מִשֶּׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:

וכאן מגיעה ההתגלות לשיאה.

חשוב להדגיש כי בשום מקום לפני כן לא יצרה התורה ציפייה לכך שה' יפנה לעם וידבר עימו, ואם נקרא רק את הפסוקים הכתובים בשם ה', דבר זה גם אינו מסופר.

וכך הוא סדר הדברים על פי שם ה':

* ה' ירד על ההר, משה דיבר אל העם וקול ה' ענה אחריו כהד.

* העם שמע, כנראה, דיבור של ממש רק מפי משה, אך הד קולה של השכינה יוצר רושם שאכן דברי ה' בפיו וכאילו ה' מדבר עימם.

* זמן מה לאחר מכן אומר ה' למשה שירד ויתרה בעם, והסיבה לכך היא, כנראה, שהדיבור עתיד להיות ארוך, ולכן גם אם העם נחרד בתחילה ייתכן שכאשר הוא יתרגל לדבר ה' ויחלוף ההלם הראשוני, הוא יעלה מתחתית ההר בה הוא מצוי כרגע ("ויוצא משה את העם לקראת האלוים מן המחנה וייתצבו בתחתית ההר" [יט:יז]), ויהרוס לעלות אל ה'.

* משה יורד ומתרה בעם: "ויורד משה אל העם ויאמר אלהים" (כה), וההמשך אינו מבואר מפני שהוא מובן מאילו.

שם ה' מבטא בכל מקום את האידאה של הנבואה ושל קרבת ה', ואכן מטרת מעמד הר סיני היא בעיקר לבסס את נבואת משה רבנו.

החשש העיקרי הוא שקירבת ה' המורגשת במעמד תגיע עד כדי הריסה אל ה';

בחינת הקירבה והאהבה יכולה להיות גם הרסנית, ולכן יש להזהיר ולהגביל.

לפי בחינת שם ה', אם כן, ההתגלות מעוררת האהבה.

האהבה באה לידי ביטוי במסירת דבר ה' למשה, ובפתיחת האפשרות לעבוד את ה' ולזכות בגילוי ה' ובברכתו: "מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו...בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך".

הסיכון באהבה הוא קירבת יתר, ועל כן יש חובת התקדשות והגבלה.

לפי המסופר **בשם אלוקים**, עשרת הדיברות נמצאות במרכז המעמד.

תכלית המעמד היא כריתת הברית על דברי ה' - "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי" (יט:ה).

עשרת הדיברות עומדות בתשתית הברית, כיוון שקיומן הוא תנאי לברית.

אלא, שכאמור הדיברות לא נמסרו לעם, אלא למשה בלבד;

ה' התכוון לדבר אל העם ישירות, אך יראתם ובקשתם גרמו לכך שה' ידבר אל משה בלבד.

זאת, בהתאמה לשם אלוקים, המבטא בכל מקום את האידאה של משפט (כלומר - דין) וברית.

גם ההתפתחות של היראה אצל העם מתאימה למהותו של השם: התגלות אלוקים היא מקור ליראה;

העם מתרחק, והריחוק הוא גם סופו של המעמד.

לפי בחינת שם אלוקים, אם כן, ההתגלות מטילה יראה.

ליראה יש תפקיד מרכזי בכינון הברית: "לבלתי תחטאו", אולם היראה גם מרחיקה - "ויעמד העם מרחוק".

לכן, אין הדיברות נאמרות מפי ה' אל העם באופן ישיר, אלא רק נחשבות כאילו נאמרו כך. זהו מעמדן המשפטי.

ביחס לשני השמות ממלא משה רבנו תפקיד ממתן:

מחד גיסא, הוא אמור לעמוד בפני התפרצות הרסנית של אהבה, לשם ה';

ומאידך גיסא, הוא אמור לרכז את יראתו של העם שלא יחשוב שאלוקים רוצה ברעתו, אלא כדי ש"יתהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (כ:ז).

נראה את ההבדלים בין שתי הבחינות על ידי טבלה המציגה את הפסוקים בסדרם הכרונולוגי על פי כל אחת משתי הבחינות:

20. ההבדלים בין שתי הבחינות (שם ה' ושם אלוקים)

בחינת שם ה'	בחינת שם אלוקים
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיט הַבֶּקֶר וַיְהִי קֹלֵת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל הָהָר וְקַל שֶׁפָּר חֹזֵק מְאֹד וַיַּחֲרֵד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה: וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֵה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַתִּית הָהָר: וְהָרַסִי עֵשׂוֹן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשׂוֹן כַּעֲשׂוֹן הַכֶּבֶשׂוֹן וַיַּחֲרֵד כָּל הָהָר מְאֹד: וַיְהִי קוֹל הַשֶּׁפָּר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מִשֶּׁה יִדְבֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:	וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֶּׁפָּר וְאֶת הָהָר עֹשֵׂן וַיִּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמִדוּ מֵרַחֵק: וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יִדְבֵר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הָרַסִי כִּי אֵתָּה הַעֲדַתָּה בָּנוּ לֵאמֹר הַגְּבִיל אֶת הָהָר וְקַדְשָׁתוּ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' לָךְ רַד וְעֲלִית אֵתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל יַהֲרִסוּ לַעֲלֹת אֶל ה' פֶּן יִפְרָץ בָּם: וַיִּרַד מֹשֶׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם (וְכֹאֵן מֹשֶׁה מֵתָרָה בַּעַם שְׁלֹא יַעֲלֶה): וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרַחֵק: וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרַפֵּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים:	וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אַתֶּם רֹאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כִסֹּף וְאַלֵּהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם: מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ אֶת צֹאֲנֶךָ וְאֶת בְּקָרְךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ: וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתָּהּ גִּזִּית כִּי חֲרַבְךָ הַנִּפְתָּ עָלֶיךָ וְתַחֲלָלָהּ: וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתֶיךָ עָלָיו:
וַיִּדְבֵר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר: אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים...	וַיִּדְבֵר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר: אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים...

ההבדלים בין הבחינות

שני הסיפורים המקבילים, המסופרים בשני שמות שונים, מבטאים שתי תפיסות שלמות ושונות של המתרחש:

לפי המסופר **בשם ה'**, עיקר המטרה של ההתגלות היא האמנת נבואת משה.

לשם כך, אין צורך כלל בעשרת הדיברות;

ברגע שהעם השתכנע שמשה הוא נביא אמת - ה' מדבר עם משה בלבד, ומוסר לו את המצוות המופיעות בתורה לאחר עשרת הדברות ואת פרשת משפטים.

שילוב הבחינות

אכן, זוהי בעיה שיש לתת עליה את הדעת, והיא ממלאת תפקיד חשוב בעיצוב היחס הדתי המלא אל ה' והתגלותו, שהוא כפול ודיאלקטי.

כעת יש להתבונן במשמעות הסיפור כפי שהוא לפנינו בתורה, בשילוב בחינת שם ה' ובחינת שם אלוקים, ונשאל מה מבטאת התוצאה הסופית.

תיאורה של בעיה זו לפני אמירת הדיברות עלול היה להפחית מעוצמת הברית, שמהותה היא קיום מצוות ה'.

לפי דברינו, יש בסיפור מתן תורה שתי מגמות שונות הקובעות את מהלך התפתחות העניינים, המתבטאות בשימוש בשני שמותיו של הקב"ה.

באופן שבו הציגה התורה את הסיפור בכללותו מקבלות עשרת הדיברות מעמד של בסיס הברית בינינו לבין ה', ומכאן החשיבות של אמירתן מפי ה' דווקא.

הסיפור כפי שהוא לפנינו מגשר בין שתי האפשרויות האידיאליות של כל אחד משמותיו של ה'.

ד. מעמד הר סיני בחסידות וברמב"ם

קראתי בשם הרבי רמ"מ מרימנוב זי"ע מאמר חסידות שדרש את האות אל"ף הגדולה של "אנכי" בפתיחת הדיברות.

מבחינה תיאורטית ניתן היה לספר כל סיפור בנפרד, אולם במציאות מתקיים הכל יחד;

הוא פירש שרק האות אל"ף נשמעה על ידי העם.

הקב"ה - הוא ושמותיו אחד, ומכאן גילוי כולל את שתי המטרות ויוצר גם יראה וגם אהבה.

הא' מייצגת את הקול, שהוא ראשיתו של הדיבור.

מסתבר שגם התגובות בעם היו מעורבות, וכללו בריחה ממנו וריצה אליו גם יחד.

לפי דבריו של האדמו"ר רק הקול, האינסופי והלא מוגדר, הוא זה שנשמע מפי ה' ממש.

התורה איננה מעוניינת בסיפור מפורט של מה שהתרחש אצל כל קבוצה בעם או בליבו של כל אחד ואחד, אלא בהעמדה מהותית של הדברים, ומכאן כתיבת הדברים לפנינו, שהיא **סינתיזה של שני המהלכים הנפרדים**:

חיתוך הקול לדיבור, המגדיר והמגביל, והעומד בבחינת כלי ביחס לקול, שייך כבר לספירה האנושית, לנבואה.

בראשית הסיפור, בפסוק ה' בפרק י"ט, מופיעות שתי המטרות של ההתגלות בסדר כרונולוגי, כנאמרות אחת אחרי השנייה: הראשונה: כריתת הברית, בבחינת שם אלוקים. השנייה: "וגם בד' יאמינו לעולם", בבחינת שם ה'.

דברים דומים, אם כי מסיבות שונות, אומר גם הרמב"ם:

21. הרמב"ם במורה נבוכים חלק שני פרק לג

... יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, אבל הדבור למשה לבדו עליו השלום. ולזה בא ספור עשרת הדיברות כלו ספור היחיד הנפרד, והוא עליו השלום ירד לתחתית ההר ויגד לבני אדם מה ששמע, אמרה התורה "אנכי עומד בין ה' וביניכם" (דברים ה:ה), ואמר גם כן "משה ידבר והאלוקים יעננו בקול" (שמות יט:ט). ובביאור אמרו במכילתא כי כל דבור ודבור היה משיבו להם כמו ששמע, וכתוב בתורה גם כן "בעבור ישמע העם בדברי" (שמות יט:ט) וגו', מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום לא הבדל הדברים (כלומר שאר העם שמע רק קול ולא דיבור של מילים ברורות), ועל שמע הקול ההוא העצום אמר "כשמעכם את הקול" (דברים ה:כ). ואמר "קול דברים אתם שומעים" (דברים ד:ב), ולא אמר "דברים" אתם שומעים...ומשה הוא אשר ישמע הדברים ויספרם להם.

לאחר מכן מתחילה ההתגלות (ירידת ה' על ההר בפס' י"ח), ואז בוחרת התורה לתאר את הבעיה שבהתקרבות אסורה לה', שהיא אמיתית לגמרי מבחינה אחת (בחינת שם ה').

חשש ההריסה אל ה' אינו סותר, כמובן, את התגלות ה' ודיבורו, ולכן מתואר ה' כמי שמדבר את הדיברות, ואפשר לחשוב שהן נאמרות אל כל העם.

הבנה זו איננה טעות, אלא מחשבה רצויה ונכונה מבחינה מהותית.

רק לאחר שנאמרות הדיברות מעלה התורה את הבעיה שהתעוררה מצד בחינת אלוקים שבהתגלות - חששו ויראתו של העם.